

Veur, P. W. van der, *The lion and the gadfly. Dutch colonialism and the spirit of E. F. E. Douwes Dekker* (Verhandelingen van het Koninklijk instituut voor taal-, land- en volkenkunde CCXXVIII; Leiden: KITLV Press, 2006, xxx + 858 blz., €45,-, ISBN 90 6718 242 7).

In het centrum van Jakarta bevindt zich in een negentiende-eeuws woonhuis een bescheiden museum gewijd aan de Indonesische revolutie. In een van de zalen staan de bustes van de zogeheten 'helden van de revolutie'. Een van hen is E.F.E. Douwes Dekker, een achterneef van Multatuli en de enige (Indische) Nederlander van geboorte in een verder geheel Indonesisch gezelschap. Douwes Dekker – kortweg DD genoemd – was (en is) een man die zeer uiteenlopend is beoordeeld. Verguisd in Nederlandse kring omdat hij heulde met de nationalist, bewonderd in Indonesische kring. Zijn uitverkiezing tot 'held' in 1971 geschiedde weliswaar postuum, maar nog tijdens zijn leven wist Douwes Dekker zich voor zijn verdiensten voor Indonesië al geëerd. Kort voor hij in augustus 1950 stierf, betitelde Soekarno hem als een van de vaders van het politieke nationalisme en noemde hij hem zijn politieke inspirator en leidsman. Aldus stierf Douwes Dekker een tevreden mens. Niet alleen had hij nog de triomf van de onafhankelijkheid meegemaakt, maar wist hij zich met Soekarno's hulde ook verzekerd van een blijvende plek in de nationale herinnering. Dat moet hem grote voldoening hebben gegeven. Inderdaad is Indonesië hem niet vergeten. Niet alleen is menige straat naar hem vernoemd, maar wordt hij ook stevast vermeld in geschiedenisboekjes als een van de voortrekkers van de nationale zaak. Terwijl hij in Indonesië op een voetstuk staat en grote naamsbekendheid geniet, is hij aan Nederlandse zijde echter nagenoeg onbekend. Daar wordt zijn naam doorgaans slechts verward met zijn illustere oud-oom, en als men hem al kent dan zijn de associaties doorgaans negatief van aard. De vraag nu is welk beeld klopt: dat van de Indonesische roem of dat van de Hollandse veroordeling. In 1999 heeft de journalist Frans Glissenaar als eerste geprobeerd hierop een antwoord te geven in een biografie over Douwes Dekker, wiens leven zo bijzonder tumultueus verlopen is (zie mijn recensie in de *BMGN* van 115:4 (2000)). Nu dan is er een tweede monografie over dezelfde persoon van de Nederlands Amerikaanse historicus Paul W. van der Veur. Hij heeft gedurende een halve eeuw een enorme schat aan bronnen verzameld die tot een diepgravende biografie van indrukwekkende omvang heeft geleid. Gelijk Glissenaar is ook Van der Veur gefascineerd geraakt door deze dwarse en veelzijdige avonturier-idealist. Van der Veur heeft getracht al Douwes Dekker's motieven omtrent zijn onorthodoxe keuzes en handelwijze uiteen te zetten om hem te doorgronden in al zijn facetten en complexiteit. Waar Glissenaar zich niet in de hand heeft weten te houden in zijn affiniteit met Douwes Dekker, is Van der Veur niet in deze voor biografen zo gevaarlijke valkuil getrapt. Hij heeft zich weliswaar geheel verbonden met zijn hoofdpersoon, maar zich niet door hem laten verblinden. Van der Veur schetst een meer evenwichtig portret van Douwes Dekker waarbij, naast het belichten van de sterke kanten die hij bezat

alsmede zijn verdiensten, ook zijn schaduwzijden uiteengezet worden. Het maakt Douwes Dekker er niet altijd sympathieker op, maar Van der Veur is er zo wel meer dan Glissenaar in geslaagd een man te portretteren van vlees en bloed, zij het dat hij daar wel erg veel bladzijden voor nodig heeft.

Als uitgangspunt voor zijn boek heeft Van der Veur Douwes Dekker's autobiografie *70 Jaar Konsekwent* genomen. Dat boek staat bol van onwaarheden en verfraaiingen van de werkelijkheid, waarin Douwes Dekker in zijn hunkering naar erkenning voor de opofferingen die hij zich getroost heeft, zijn eigen leven al te fraai doet uitkomen en menig *faux pas* verzwijgt. Bij het ontrafelen van de vele onzuiverheden en het opvullen van de leemtes in deze autohagiografie, is Van der Veur minutieus te werk gegaan. Zijn speurzint heeft enkele mooie vondsten opgeleverd. Hij toont zich in het ontrafelen van de mens Douwes Dekker en diens opgeklopte imago een bekwaam wetenschapper. Maar in zijn drang tot waarheidsvinding en nuance heeft Van der Veur zich niet weten te beheersen (zoals hij overigens zelf ook in zijn epiloog schoorvoetend erkent). In zijn 'passionate devotion' om recht te doen aan Douwes Dekker in al zijn veelzijdigheid heeft hij geen keuzes durven (willen?) maken in een selectie van al het materiaal dat hij opgediept heeft. Zijn keuze om alles te vermelden maakt het boek niet altijd even lezenswaardig. De welhaast uitputtende vermelding van alle mogelijk details en uitwijdingen van kleine deelaspecten van Douwes Dekker's persoonlijkheid en leven maken het verhaal soms tot wel erg taaie kost. Het boek bevat door de zijpaden die tot aan het eind betreden worden domweg te veel informatie. Van der Veur had zich moeten realiseren dat een biografie er niet beter op wordt door letterlijk alles te vermelden wat maar meegedeeld kan worden op elk terrein, alleen omdat het nog niet eerder bekend was. Het boek zou veel baat hebben gehad bij een strengere eindredactie. Dat zou niet alleen het verhaal, maar ook de zeggingskracht ervan veel goed gedaan hebben.

Maar buiten deze kritiek is er vooral ook veel dat lovenswaardig is. Van der Veurs enorme kennis van Indië van de eerste helft van de vorige eeuw maakt dat zijn boek een welkome aanvulling is op de bestaande laatkoloniale historiografie, vooral ook omdat hij Douwes Dekker uitstekend weet te integreren in het grotere geheel van de politieke en sociaal-economische verwikkelingen in Indonesië in de jaren vanaf 1900 tot en met de soevereiniteitsoverdracht. Hij weeft alle draden bijeen in de persoon Douwes Dekker, zij het dat diens rol als lid van de Indo-europese gemeenschap nog wel wat meer uitgewerkt had mogen worden. Het meest waardevolle deel acht ik Van der Veurs weergave van Douwes Dekker's inspanningen als pedagoog, omdat het hier informatie betreft dat niet alleen nieuw is, maar ook wezenlijk meer inzicht geeft in de betekenis van Douwes Dekker in nationalistisch opzicht. Nadat hij het niet meer kon opbrengen telkens te moeten boeten voor zijn idealen, gaf hij begin jaren dertig zijn politieke rol op en maakte zich sterk voor scholing van de Indonesische jeugd op nationalistische leest en voor hun nationalistische bewustwording. Als stichter van het Ksantrian instituut heeft hij vele kinderen de ogen doen openen dat het Nederlandse kolonialisme een ongewenste constructie was en zo bijgedragen aan het gedachtegoed van de jeugdige Indonesische generatie die tijdens en na de Tweede Wereldoorlog de

achterban van Soekarno cum suis vormde en zich bereid toonde voor de vrijheidsidealen te vechten. Van der Veur is al met al in zijn poging om Douwes Dekker de betekenis en plaats te geven die hem toekomt in de koloniale geschiedenis van Indonesië goed geslaagd. Wie over Douwes Dekker wil schrijven, de vorming van het Indonesisch nationalisme en de wording van de Indonesische staat wil bestuderen kan niet meer om dit imposante levenswerk heen.

Hans Meijer

Boer, W. E. L. de, Houwaart, E.S. (eds.), *Geschiktheid gewogen. Claimbeoordeling en arbeidsongeschiktheid in Nederland 1901-2005* (TNO-rapport; Hoofddorp: TNO, 2006, 404 blz., ISBN 978 90 5986 211 2).

Het boek is geschreven in opdracht van de Nederlandse Vereniging voor Verzekeringsgeneeskunde. Onderzocht wordt hoe de oordeelsvorming over arbeids(on)geschiktheid zich sinds de Ongevallenwet 1901 heeft ontwikkeld en hoe de verzekeringsgeneeskunde als afzonderlijk specialisme vorm kreeg. Het onderzoek begeeft zich dus op het terrein van de uitvoering van de sociale verzekeringen, een onderwerp waarover in Nederland nog nauwelijks historisch onderzoek is verricht. De analyse concentreert zich op de rol van de (verzekerings)artsen; de rol van de arbeidskundigen in de claimbeoordeling bleek door gebrek aan bronnen minder goed te reconstrueren.

De redactie heeft de auteurs een duidelijk schema meegegeven, waarbij achtereenvolgens wetgeving, kenmerken van de wet (doelgroep, verstrekkingen enz.), organisatie van de uitvoering, praktijk van de claimbeoordeling en ontwikkeling van het vak aan de orde komen. Wie in de paragrafen over de praktijk wijzer denkt te worden over de aantallen geheel of gedeeltelijk arbeidsongeschiktheidsverklaringen en veranderingen daarin, komt bedrogen uit. In de tekst worden hierover incidenteel mededelingen gedaan, maar nergens is een tabel te bekennen. De summiere kwantitatieve informatie in de bijlage maakt dat niet goed.

J. van Genabeek neemt, naast een overzicht van de verzekeringspraktijk vóór 1900, de periode tot de WAO voor zijn rekening. De eerste fase beslaat de periode 1900 tot 1920, toen de Ongevallenwet alleen arbeiders in gevaarlijke bedrijven tegen bedrijfsongevallen verzekerde. In 1919 kwam daar de Invaliditeitswet bij. Bovendien werden met de herziene Ongevallenwet (1921) de kring der verzekerden en de verzekerde risico's uitgebreid. Hij presenteert het beoordelingsproces in de vorm van een stappenplan, waardoor hij de complexe problematiek van de uitvoering inzichtelijk maakt. De periode eindigt met de invoering van de WAO, maar de naoorlogse praktijk komt nauwelijks aan bod, hoewel uit de bijlage (362) een structurele verhoging van de toegekende ongevalrenten blijkt. De ontwikkeling van de invaliditeitsrenten ontbreekt. L. van Bergen, die de periode van 1967 (invoering WAO) tot 1993 (parlementaire WAO-enquête) in kaart brengt, signaleert als aanloop naar de WAO een aantal structurele wijzigingen, die ongetwijfeld effect hebben gehad op de claimbeoordeling onder de oude wetten. De uitvoering van de WAO verliep geenszins conform de bedoelingen van de wetgever. De Gemeenschappelijke Medische Dienst (GMD) heeft nooit de beoogde centrale sturende rol gespeeld. De bedrijfsverenigingen beslisten in grote mate, hoe de wet moest worden toegepast en verruimden van meet af aan de toetredingsvoorwaarden. Dit culmineerde in het z.g. verdisconteringsbesluit van 1973 (dit betreft ophoging van het ongeschiktheidspercentage op basis van de arbeidsmarktsituatie). Daarmee stonden de deuren naar de WAO wagenwijd open, de economische recessie deed de rest. Hoewel verdiscontering volgens velen tegen de wet was,